

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

The Guideline of Application for Buddhist Principle for
Administration of Phrapariyatthidhamma School, General
Education Section of Buriram Province

พระปลัดศุภชัย สุนทรโร, พระมหาถนอม อานนโธ, พระมหาพจน์ สุวโจ

Phrapalad Supachai Sundaro, Phramaha Thanorm Arnando,

Phramaha Phocana Suvaco

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

E-mail: supachaipk89@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 44 คน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

2. หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) หลักอัตถะ 3 2) หลักอิทธิบาท 4 3) หลักพละ 4 และ 4) หลักสังขะ 5

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู นักเรียน ด้านการเรียนการสอนและด้านวิชาการ ควรนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ มีความพึงพอใจต่อการศึกษาล่าเรียนมากที่สุด เดือนต้นในการศึกษาเล่าเรียนมีเพียรพยายามในการเรียน เอาใจฝึกฝนต่อการศึกษาล่าเรียน ควบคู่หลักสังขะ 5 รับผิดชอบหน้าที่ของตน ไม่ทิ้งงานที่ตนรับผิดชอบ เน้นเพื่อให้ก่อประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรใช้หลักพละ 5

ได้รับบทความ: 27 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 3 กุมภาพันธ์ 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 กุมภาพันธ์ 2567

Received: December 27, 2023; Revised: February 3, 2024; Accepted: February 4, 2024

มีศรัทธาต่อการเลือกปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศรัทธาต่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในวิชา เพื่อนำความสามารถในการควบคุมตนเองสร้างให้เกิดปัญหาและการมีสติอย่างสมบูรณ์ และเป็นพลังที่จะช่วยทำให้การดำเนินงานหรือการทำกิจกรรมเกิดความมั่นใจ ประโยชน์ปัจจุบัน มุ่งเน้นพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในรายวิชาเรียนของสถานศึกษาให้มีความทันสมัย และเป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดและส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักพุทธธรรม, การบริหารโรงเรียน, แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The purpose of this research were: 1) study the state of administrative problems in Phrapariyattham schools. General Education Department Buriram Province 2) Study the principles of Buddhism in the administration of Phrapariyattidhamma School. General Education Department Buriram Province and 3) study guidelines for applying Buddhist principles in the administration of Phrapariyattidhamma School. General Education Department Buriram Province. It is qualitative research. The sample group was personnel and those involved in Phra Pariyattham School. General Education Department Buriram Province, totaling 44 people. The research instrument used a semi-structured interview form. Then the research results are presented using descriptive analysis.

The research result found that:

1. Situation of management problems in Phrapariyattidhamma School General Education Department Buriram Province Can be divided into 3 areas: 1) academic administration problems, 2) teaching and learning problems, 3) curriculum improvement and development problems.

2. Buddhist principles in the administration of Phrapariyattidhamma School, General Education Department Buriram Province consists of 1) Attha principles 3, 2) Iddhipada principles 4, 3) Phala principles 4, and 4) Truth principles 5.

3. Guidelines for applying Buddhist principles in the administration of Phrapariyattidhamma School. General Education Department Buriram Province as follows: educational institution administrators, teachers, students, teaching and academics The 4 principles of Iddhipada should be applied. They are most satisfied with their studies. Remind yourself in your studies to be diligent in your studies. Be passionate about your studies. Along with the 5 principles of truth, take responsibility for your duties. Do not abandon the work that you are responsible

for. Focus on creating benefits for yourself and others. In terms of improving and developing the curriculum, use the 5 principles of physical education. Have faith in choosing to improve and develop the curriculum and develop learning media to strengthen faith in deep learning in the subject. To bring the ability to control oneself to create wisdom and complete consciousness. And it is a power that will help make operations or activities feel confident. Current benefits Focus on developing the educational curriculum in educational subjects to be modern. And it is a learner-focused curriculum because it will make students interested, leading to maximum benefits and affecting success according to the goals set.

Keywords: The Application, Buddhaddhamma, School administration, General Education Department

1. บทนำ

ปัจจุบันมีการศึกษาสงฆ์มีอยู่ 3 แผนก ได้แก่ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรมและแผนกบาลีนั้น เป็นการจัดการศึกษาเฉพาะด้านหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ ไม่มีวิชาสามัญศึกษาเข้าไปปะปน ส่วนแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการจัดการศึกษาที่ผสมผสานกันทั้งหลักสูตรแผนกธรรม แผนกบาลี และหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเข้าด้วยกัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับเยาวชนยุคปัจจุบัน เพราะสามารถบูรณาการนำเอาการศึกษาสงฆ์ทั้ง 3 แผนกมาหลอมเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเป็นการศึกษาแผนกเดียวที่ทุกคนยอมรับว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ และเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม สมกับที่ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 จัดตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2535 โดยความร่วมมือสนับสนุนของผู้จัดการและผู้บริหารโรงเรียนในเขต 5 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องงานวิชาการ ปัจจุบันกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการสนองงานเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามประกาศมหาเถรสมาคม การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11, 2563: 5) มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดอันประกอบด้วยวิชาทั้ง 8 กลุ่มสาระโดยมีกระบวนการบริหารโรงเรียนครอบคลุมงานทั้ง 4 คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหาร

บุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งในการจัดการศึกษา พระปรีดีธรรม เป็นการศึกษ ภาษาบาลี นักธรรม และสามัญทั่วไป โดยเฉพาะการบริหารจัดการภายในวัด เพราะนโยบายการ จัดการศึกษาขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส เนื่องจากพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่เผยแผ่ พระพุทธศาสนา ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงครูผู้สอนและผู้เรียนจะหันเหไป ศึกษาเล่าเรียนการศึกษารูปแบบอื่น ซึ่งมีกฎหมายรองรับอย่างถูกต้อง มีสวัสดิการ แรงจูงใจ และงบประมาณสนับสนุนอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การศึกษาของคณะสงฆชาตบุคลากร ทั้งที่ เป็นครูสอนและผู้เรียน ถือเป็นผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และทำให้ระบบการศึกษาไม่ เข้มแข็ง (สำนักกรรมการ 2 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560: 12)

การบริหารจัดการโรงเรียนพระปรีดีธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่ประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดความชำนาญในการวางแผนบริหาร การจัดการ ครูผู้สอนยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และ รูปแบบการเรียนการสอนยังเป็นรูปแบบเดิม (พระสมุห์สมพร รตนรสี, การสัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2565) ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากโรงเรียนขาดเอกสาร ตำราเรียน คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและอาคารสถานที่ไม่เพียงพอในการจัดการ เรียนการสอนจึงทำให้การบริหารโรงเรียนได้ไม่เต็มที่ (พระมหาสายัญ ธิรพลญ, การสัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2565) ปัญหาสามเณรที่จะเข้ามาบวชเรียนโรงเรียนพระปรีดีธรรมน้อยลง เนื่องจากผู้ปกครองส่วนมากนำบุตรไปเรียนยังสถานศึกษาอื่น ปัญหาด้านการปรับปรุงหลักสูตร และพัฒนาตามความเหมาะสมในแต่ละวิชา บุคลากรครูยังขาดการจัดทำแผนการเรียนรู้ในแต่ละ วิชาที่ชัดเจนปัญหาขาดคุณภาพครูที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะวิชาบังคับ ปัญหาครูที่ทำการสอนกับวิชาที่สอนขาดการอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร และเทคนิคการ สอนแบบต่าง ๆ (พระมหานิรัญ ชิตมาโร, การสัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2565) ปัญหาด้านการ บริหารวิชาการ บุคลากรทางการศึกษาขาดความรู้ ไม่มีความชัดเจนด้านหลักสูตร ครูผู้สอนยังขาด ทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (พระครูสังฆรักษ์ปรีญาวัฒน์ จันทสาโร , การสัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2565) ดังนั้นจากสาเหตุดังกล่าวจึงต้องมีแนวทางการประยุกต์ใช้ หลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและยกระดับการบริหารจัดการโรงเรียนพระปรีดี ธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหาร วิทยาลัยพระปรีดีธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนและ บุคลากร เพื่อพัฒนาบุคลากรและนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศนำไป พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนพระ ปรีดีธรรม แผนกสามัญศึกษาสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 การวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research)

ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 อรรถกถา หนังสือรายงานการวิจัย ผลงานวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกสารทางวิชาการประเภทต่าง ๆ ภายในประเทศรวมทั้งข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือทางเว็บไซต์ต่าง ๆ

3.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง คือ เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง มีการนำคำสำคัญมาใช้ประกอบในการขึ้นคำสัมภาษณ์ โดยการสอบถามในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้ 1) ผู้จัดการสถานศึกษา จำนวน 4 รูป 2) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 รูป/คน 3) ครูผู้สอน จำนวน 16 รูป/คน 4) นักเรียน จำนวน 10 รูป/คน 5) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 8 รูป/คนรวมเป็น 44 รูป/คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ถูกออกแบบโดยมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์และข้อมูล อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยการสร้าง

แบบสัมภาษณ์ให้ที่ปรึกษาตรวจทานความถูกต้อง จึงส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมืออีกครั้ง ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผล และให้เหตุผล โดยพิจารณาประเด็นหลักหรือแบบแผนหลักที่พบในข้อมูล ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย และหัวข้อย่อย อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อย

3.6 สรุปผลการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย

สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนพรรณนาเชิงวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สภาพปัญหาการบริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

สภาพและปัญหาการบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านการบริหารวิชาการ งานด้านวิชาการ พบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบในหน้าที่ขาดการฝึกอบรมการจัดทำแผนวิชาการ อีกทั้งไม่มีประสิทธิภาพ ในการพัฒนางานวิชาการ ไม่มีความต่อเนื่อง ไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ (พระมหานิรุฒ ชิตมาโร, การสัมภาษณ์, 4 เมษายน 2566) 2) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า การจัดครูเข้าสอนยังไม่เป็นระบบและไม่ได้มาตรฐาน ขาดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน (พระครูสังฆรักษ์ปรีญาวัฒน์ จนทสาร์, การสัมภาษณ์, 6 เมษายน 2566) ปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า สื่อที่ทันสมัยมีไม่เพียงพอ สื่อที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนยังขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีน้อย เด็กนักเรียนแต่ละคนมีความรู้ความสามารถไม่เท่ากัน จึงทำให้ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการเรียนการสอน ผู้เรียนมุ่งเน้นการเข้าหาสิ่งบันเทิง เกมส์ มากกว่าการเรียนรู้ (พระครูจันทชัยธรรม, การสัมภาษณ์, 9 เมษายน 2566) 3) ปัญหาด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรมีมากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุงและไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน หลักสูตรแกนกลางของโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังไม่เชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียนเป็นหลัก ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล (พระครูจันทชัยธรรม, การสัมภาษณ์, 9 เมษายน 2566)

4.2 หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

1. หลักอรรถ 3 ประโยชน์ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกตนมีหน้าที่ที่ต้องบำเพ็ญประโยชน์หรืออรรถทั้ง 3 ด้าน ทุกคนจึงสามารถเป็นบัณฑิตด้วยการฝึกตนและด้วยการปฏิบัติตามหลักการฝึกตนที่เรียกว่า การศึกษา (สิกขา) หรือการพัฒนาชีวิต (ภาวนา) นั้น มนุษย์อาจแสวงหาหรือทำให้สำเร็จได้ ทั้งจากการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของระบบ ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และจากการเรียนรู้ด้วยวิธีการอย่างอื่นเพื่อนำคุณประโยชน์แก่การศึกษาทั้งด้านผู้สอน และผู้เรียน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อจ. สดตก. (ไทย) 23/54/340-344)

2. หลักอิทธิบาท 4 หลักธรรมที่มุ่งสู่ความสำเร็จที่มีธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จมี 4 อย่าง ฉันทะมีความพอใจ พอใจที่จะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ไม่หวังเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร วิริยะพากเพียรขยันหมั่น ทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ท้อถอย จิตตะเอาใจใส่ฝึกฝน ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลือนลอย วิมังสาใช้ปัญญาสอบสวน หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545: 40)

3. หลักพละ 4 กำลัง คือปัญญา กำลังหรือพลังแห่งความรู้ ความรู้หรือปัญญาที่กล่าวนี้ผู้นำจะต้องนำมาใช้ในการบริหารตนเอง บริหารคน และบริหารงานให้ดำเนินไปได้เป็นปกติ รู้จักเลือกเฟ้นนำเอาหลักธรรมที่ถูกต้องมาปฏิบัติเพื่อเป็นหนทางทำให้ตนเข้าถึงความรู้แจ้ง นำพาตนก้าวเข้าสู่ความเป็นเลิศได้ (พระพรชัย สุกธมโม (ประสิทธิ์ สุขสันต์, 2554: 43)

4. หลักสัจจะ 5 สัจจะ การประพฤติตนเป็นคนที่เที่ยงแท้ มั่นคงต่อความดีไม่หันเหไปในทางชั่ว ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์เช่นไร ในทางปฏิบัติการจะมีสัจจะต่อความดีได้นั้น ต้องคิดให้เห็นถึงคุณความดีได้อย่างแจ่มแจ้ง จักต้องจริงใจต่อบุคคลนั้น ต้องอาศัยความจริงใจต่อกัน (พระพรหมมุนี (พิมพ์ ธมมธโร), 2505: 451)

4.3 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

การประยุกต์ใช้หลักอรรถ 3 พบว่า 1) ด้านการบริหารวิชาการ ใช้หลักประโยชน์ ปัจจุบัน อันนับว่าเป็นหลักแนวคิดพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามพระพุทธศาสนา ที่เน้นการพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลให้มั่นคงอย่างยั่งยืน คือ รู้ทำด้วยความขยัน รู้ใช้อย่างระมัดระวังไม่เกินตัว มีชีวิตที่สมดุลพอเพียง เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการชีวิตให้มั่นคงอย่างมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพ เพื่อความสุขในชีวิตปัจจุบัน 2) ด้านการเรียนการสอน ใช้หลักประโยชน์ในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต และความมีจิตใจที่เจริญงอกงามในคุณธรรม ต้องดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่ลำบากหรือการได้ทำบุญทำกุศล สร้างความดีปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมในจิตใจ ทำให้การดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจศีลธรรม มีความพร้อมที่จะก้าวไปสู่ความสุขที่ตนเองคาดหวังไว้ในอนาคต และ 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ใช้หลักประโยชน์สูงสุดหรือประโยชน์ทั้งสองฝ่าย อันเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนและยาวนานหรือเป็น

ประโยชน์ต่อประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและคนอื่นหรือส่วนรวม สามารถประสานประโยชน์ทุก ๆ ฝ่ายให้เข้าด้วยกัน อันสืบเนื่องมาจากมนุษย์สามารถแยกแยะประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นได้ ซึ่งในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยกันและกันเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรนั่นเอง

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 พบว่า 1) ด้านการบริหารวิชาการ ใช้หลักวิริยะ ความเพียร ได้แก่ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 2) ด้านการเรียนการสอน ใช้หลักฉันทะ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และ 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ประยุกต์ใช้หลักจิตตะ คือความสนใจ ความใฝ่ฝัน และศรัทธาหลักวิมังสาควบคู่กันโดยการหาเหตุผลในเรื่องนั้นว่าเมื่ออุปสรรคขัดข้องเราก็ต้องค้นหาเหตุผล จะปรับปรุงงานอย่างไรให้งานก้าวหน้าไปกว่านี้

การประยุกต์ใช้หลักพละ 4 พบว่า 1) ด้านการบริหารวิชาการ ใช้หลักปัญญาพละ ในการบริหารงานด้านวิชาการ เพราะปัญญาพละ กำลังความรู้ สามารถประยุกต์ใช้โดยการนำปัญญามาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้ สามารถนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานและค้นคว้าหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ 2) ด้านการเรียนการสอน ใช้หลักสังคหพละในการบริหารงานด้านการเรียนการสอน เพราะสังคหพละ มีจิตอาสา สามารถนำมาประยุกต์ใช้โดยการเอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของบุคลากร และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคลากรและนักเรียนในองค์กร และ 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ใช้หลักวิริยพละและอนวัชชพละในการบริหารงานด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรเพราะต้องใช้ความเพียรและความอดทนเป็นอย่างมาก มาเป็นเครื่องผลักดันให้ตัวผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาดำเนินงานได้อย่างเต็มความสามารถนั่นเอง

การประยุกต์ใช้หลักสัจจะ 5 พบว่า 1) ด้านการบริหารวิชาการ ใช้หลักสัจจะต่อบุคคล คือ ต้องจริงต่อบุคคล ได้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา กล่าวคือการเป็นผู้ที่ประพฤติตนต่อคนอื่นอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการเรียนการสอนสัจจะ 5 ใช้หลักสัจจะต่อหน้าที่และสัจจะต่อวาจาในการบริหารงานด้านการเรียนการสอน เพราะการเป็นคนที่มีสัจจะต่อหน้าที่ คือทำจริงในงานที่ได้รับมอบหมายและ 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ใช้หลักสัจจะต่อความดี และสัจจะต่อภาระงานในการบริหารงานด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 สภาพปัญหาการบริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

สภาพปัญหาการบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านการบริหารวิชาการ พบว่า รับผิดชอบงานสอนมากเกินไป โรงเรียนขาดสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย มีการแบ่งภาระงาน

ด้านวิชาการไม่ชัดเจน กลุ่มสาระการเรียนรู้มากเกินไป ครูไม่มีความรู้ความชำนาญ ครูสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่สำเร็จการศึกษามา ขาดงบประมาณที่จะซื้อสื่อจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยที่มีคุณภาพ บุคลากรไม่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนางาน 2) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน ไม่มีห้องปฏิบัติการแต่ละกลุ่มสาระ เด็กแต่ละคนมีความรู้ความสามารถไม่เท่ากัน เพราะพื้นฐานครอบครัวของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการเรียนการสอน ปัญหาครอบครัวของเด็กแต่ละคนที่บางครอบครัวไม่ค่อยให้ความสำคัญของการศึกษา ปัญหาที่เกิดจากครู มีดังนี้ ครูผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดประสบการณ์หรือความชำนาญในการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เรียนมุ่งเน้นการเข้าหาสิ่งบันเทิง เกมส์ หรือการเข้าสังคมการพูดคุยมากกว่าจะเข้าสู่ด้านการเรียนรู้ ผู้เรียนขาดความตั้งใจในการเข้าเรียนรู้ อุปกรณ์ไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน 3) ปัญหาด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูแต่ละกลุ่มสาระวิชาจัดทำแผนและหลักสูตรยังไม่ชัดเจน หลักสูตรแกนกลางของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญยังไม่เชื่อมโยงกับบริบทของนักเรียน มีครูไม่ตรงตามรายวิชาที่สอน เนื่องจากขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพและเกิดจากมีผู้ต่อต้านในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ราชันย์ ศรีตา และธีรชัย บุญมา, 2564: 278) ได้ทำศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูสังคมศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านปัญหา คือ 1) ครูบางท่านยังจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามหลักสูตรของสถานศึกษาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) การจัดการเรียนรู้บางรายวิทยายังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) การวัดผลประเมินผลบางรายวิทยายังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล 4) ครูบางท่านยังขาดทักษะการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมถึงโรงเรียนยังขาดสื่อที่เหมาะสม และไม่เพียงพอต่อการใช้ในการจัดการเรียนรู้ ด้านข้อเสนอแนะ คือ 1) โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ตรงและตอบสนองต่อหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้คณะครูและบุคลากร เข้ารับการอบรมเรื่องการประเมินผล เพื่อให้การวัดผลประเมินผลเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) ครูและบุคลากร ควรมีการวางแผนนิเทศ ติดตามการเตรียมการสอน 4) ควรมีการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา

5.2 หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการได้แก่ 1) หลักอัตถะ 3 ประโยชน์ คือ (1) ประโยชน์ปัจจุบัน มุ่งเน้นในสิ่งที่พึงมีพึงได้ตามสมควรหรือพอดีแก่การประพบัติ เข้าถึงประโยชน์อันพึงได้ในปัจจุบัน โดยจะต้องประพบัติตามหลักธรรม 4 ประการ คือ อุดมฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา กัลยาณมิตตา การคบเพื่อนที่ดีมีคุณธรรม และสมชีวิตา การดำรงชีพของตนพอเหมาะตามสมควรแก่ชีวิต

(2) ประโยชน์อนาคต ประโยชน์ที่เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต และความมีจิตใจที่เจริญงอกงามในคุณธรรม มีศีลธรรม มีความพร้อมที่จะก้าวไปสู่ความสุขที่ตนเองคาดหวังไว้ในอนาคต โดยต้องปฏิบัติตามหลักธรรม 4 ประการ คือ สัทธาสัมปทา สีลสัมปทา จาคสัมปทา และ ปัญญาสัมปทา และ (3) ประโยชน์สูงสุด ความสุขหรือสวัสดิภาพความมั่นคงของทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งที่เป็นประโยชน์สุขเพื่อตนเอง และเป็นประโยชน์เพื่อคนอื่น ต้องมีความเอื้ออำนวยให้บรรลุจุดหมาย คือความสุขร่วมกัน โดยต้องปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และ สมานัตตตา 2) อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา อิทธิบาท 4 นี้ มีส่วนสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก กล่าวคือหลักธรรม 4 อย่างนี้ เป็นหลักความสำเร็จ ทั้งปัจเจกบุคคลและองค์กร ทำให้อาชีพครูมีความรักและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ รับผิดชอบต่อหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถและทำงานบรรลุวัตถุประสงค์และหน้าที่ ๆ รับผิดชอบได้ดี เป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามความประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธฤชิตา แก้วภราดัย (2562: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4” ผลการวิจัย พบว่า พละ 5 หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง องค์ธรรมของพละมี 5 ประการ คือ 1) สัทธาพละ กำลังคือศรัทธา ศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อมั่นในทางที่ถูกต้อง เป็นกำลังหนุนจิตที่เข้มแข็ง 2) วิริยะพละ กำลังคือวิริยะ วิริยะ กล่าวต่อสู้กับอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ 3) สติพละ กำลังคือสติ สติ ความระลึกได้ 4) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต 5) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว รอบรู้ อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย องค์ธรรม ของอิทธิบาท มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ รักงาน พอใจกับงานที่ทำอยู่ อย่างมีใจรัก 2) วิริยะ ขยันหมั่นเพียรกับงาน พากเพียรทำ 3) จิตตะ เอาใจใส่รับผิดชอบงาน จดจำจ่อจิต 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา ใช้ปัญญาพิจารณาวินิจฉัย อิทธิบาท 4 เป็นองค์ธรรมที่เป็นบันไดก้าวสู่ความสำเร็จที่ดีเยี่ยมและเป็นหลักธรรมสำคัญยิ่ง ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์พร้อม ไพบูลย์ ตั้งใจ (2554: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท 4 กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถพิจารณาได้ 4 ด้าน โดยการพัฒนาด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น

5.3 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้ 1) ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความเพียร ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก

มีสัจจะต่อบุคคล ต้องจริงใจต่อบุคคล เป็นผู้ที่ประพฤติดนต่อคนอื่นอย่างสม่ำเสมอ ต้องอาศัยความจริงใจต่อกัน นึกถึงประโยชน์ปัจจุบัน อันนับว่าเป็นหลักแนวคิดพื้นฐานการดำเนินชีวิต เน้นการพัฒนาฐานะด้านวิชาการมีปัญหาในการบริหารงานด้านวิชาการ สามารถประยุกต์ใช้โดยการนำปัญญามาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้ สามารถนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานและค้นคว้าหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ 2) ด้านการเรียนการสอน ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ เป็นคนที่มีสัจจะต่อหน้าที่ในการบริหารงานด้านการเรียนการสอน มีหน้าที่เอาใจใส่ต่องานเพื่อให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี ก่อให้ประโยชน์ในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต มีความพร้อมที่จะก้าวไปสู่ความสุขที่ตนเองคาดหวังไว้ในอนาคต ในการบริหารงานด้านการเรียนการสอน โดยการเอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของบุคลากร และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่อย่างทั่วถึง ช่วยแก้ปัญหาให้บุคลากรด้วยความปรารถนาดีและเต็มใจและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแก่บุคลากร และนักเรียนในองค์กร 3) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร มีความสนใจ ความใฝ่ฝัน ความตั้งใจ หาเหตุผลในเรื่องนั้นว่ามีอุปสรรคขัดข้องอย่างไรเราก็ต้องปรับปรุงงานทำงานก้าวหน้าไปกว่านี้ สัจจะต่อความดีและสัจจะต่อการทำงานในการบริหารงานด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร การทำงานนั้นต้องทำจริงการมีความจริงจึงต่อการทำงานที่ตนได้รับมอบหมายจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก การพัฒนางานด้านนี้จึงจะประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ก่อประโยชน์สูงสุดหรือการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยกันและกันเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อสรรสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรนั่นเอง ในการบริหารงานด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรเพราะต้องใช้ความเพียรและความอดทนเป็นอย่างมาก ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาดำเนินงานได้อย่างเต็มความสามารถนั่นเอง จากแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมดังกล่าวใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการเรียนการสอน และ 3) ด้านการปรับปรุงหลักสูตร สามารถนำไปประยุกต์ใช้ย่อมจะเกิดผลดีมีประสิทธิภาพต่อการบริหารองค์กรอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุรัตโนภาส (ชูศักดิ์ จันทมโม) (2561: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ 4 โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการวางแผนการจัดทำ โครงสร้างหลักสูตร สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้าน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารและครูจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความถนัดและความ สนใจของผู้เรียน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนวัด ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และนำผลที่ได้มาปรับปรุงในภาคเรียนต่อไป ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนพัฒนาสื่อเทคโนโลยี และประเมินผลการใช้สื่อหลังการเรียนการสอน ด้านนิเทศการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาและ ครูผู้สอนมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปัญหา และอุปสรรคในงานวิชาการระหว่างครู

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสรุปข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ควรส่งเสริมการบริหารงานของผู้บริหารตามหน้าที่ในการปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างของผู้กำหนดและผู้นำในการเปลี่ยนแปลง มีนโยบายตลอดจนแผนงานที่ชัดเจนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจนสามารถนำไปสู่การบรรลุผลที่กำหนดและการบริหารอย่างมีคุณภาพเกิดประสิทธิภาพ

2. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ควรส่งเสริมการปฏิบัติและการประสานงานความร่วมมือของตนและบุคคลในองค์กรที่ร่วมปฏิบัติงานในกระบวนการคิด การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา ร่วมกันรับผิดชอบการดำเนินงานขององค์กร ทั้งร่วมมือกับชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ

3. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์โดยให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจความถนัดของแต่ละบุคคล เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองและมีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ควรส่งเสริมสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยบริหารงานด้านการจัดเก็บข้อมูลการประมวลผล และการแสดงผล ในลักษณะของระบบงานคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถพิเศษ ทันสมัยมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารจัดการมีระบบและรูปแบบ มีความรวดเร็ว ถูกต้อง ฉับไว และทันสมัย

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาบทบาทผู้นำกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

2. โรงเรียนพระปริยัติธรรม: กำเนิด พัฒนาการและแนวโน้มในอนาคต

3. ศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยเปรียบเทียบกับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มอื่น ๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้เห็นสภาพปัญหาใน 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านการบริหารวิชาการ 2) ปัญหาด้านการเรียนการสอน 3) ปัญหาด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

หลักพุทธธรรมที่สามารถใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) หลักอรรถ 3 2) หลักอภิชาติ 4 3) หลักผล 4 และ 4) หลักสัจจะ 5

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติ ด้านการเรียนการสอนและด้านวิชาการ ควรนำหลักอภิชาติ 4 มาประยุกต์ใช้ มีความพึงพอใจต่อการศึกษาล่าเรียนมากที่สุด เติบโตขึ้นในการศึกษาเล่าเรียนมีเพียรพยายามในการเรียน เอาใจฝึกฝนต่อการศึกษาล่าเรียนควบคู่หลักสัจจะ 5 รับผิดชอบหน้าที่ของตน ไม่ทิ้งงานที่ตนรับผิดชอบ มุ่งเน้นเพื่อให้ก่อประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร พล 5 มีศรัทธาต่อการเลือกปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศรัทธาต่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในวิชา เพื่อนำความสามารถในการควบคุมตนเองสร้างให้เกิดปัญญาและการมีสติอย่างสมบูรณ์ และเป็นพลังที่จะช่วยทำให้การดำเนินงานหรือการทำกิจกรรมเกิดความมั่นใจ ประโยชน์ปัจจุบัน มุ่งเน้นพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในรายวิชาเรียนของสถานศึกษาให้มีความทันสมัย และเป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดและส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11. (2563). ประวัติความเป็นมา. รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษา. สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11.
- ธฤติดา แก้วภราดัย. (2562). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพล 5 กับอภิชาติ 4. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุรัตโนภาส (ชูศักดิ์ จันทมโม). (2561). ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ 4 โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรชัย สุขธมโม (ประสิทธิ์ สุขสันต์). (2554). ผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการอคติ = Buddhist Leaders and Bias Management. ใน **รวมบทความประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ 8 เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก 12-14 พฤษภาคม 2554 ประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2545). **ธรรมานุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมศาสนา.
- พระพรหมมุนี (พิมพ์ ธมมธโร). (2505). **สากลศาสนา ภาค 1-2**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- ไพบูลย์ ตั้งใจ. (2554). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท 4
กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช**
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชนันท์ ศรีตา และธีรชัย บุญมา. (2564). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูสังคม
ศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสาร**
มจร อุบลปริทรรศน์, 6(1), 277-290.
- สำนักกรรมการ 2 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). การศึกษาของคณะสงฆ์พร้อม
ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. **รายงานของคณะกรรมการ**
ขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.